

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЄКТУВАННЯ: ВІД ДІЯЛЬНОСТІ ДО МИСЛЕДІЯЛЬНОСТІ

Гура О. І.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри психології
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0001-6720-2481
guru.olexandr@gmail.com*

Гура Т. Є.

*доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту освіти та психології
Комунальний заклад «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»
Запорізької обласної ради
вул. Незалежної України, 57А, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-4869-1360
tatianagura16@gmail.com*

Ключові слова: *проект,
проектування, соціальне
проектування, діяльність,
соціальне управління,
миследіяльність, методологія.*

У статті проаналізовано психологічні особливості проектування як складної багаторівневої діяльності. Зазначається, що в сучасних наукових дослідженнях авторами не приділяється достатньої уваги проектуванню як складному метакогнітивному, мисленнєвому процесу попри значний інтерес до його загальних зовнішніх аспектів – функцій, видових ознак, характеристик його результату (проекту). У статті проаналізовано різні тлумачення термінів «проект» та «проектування», які значно не відрізняються одне від одного; узагальнено їх синонімічне використання. Для дослідження психологічних особливостей проектування, а також відповідно до законів логіки та лінгвістики, на думку авторів, необхідно диференціювати терміни «проект» та «проектування» з фокусуванням у першому випадку на об'єктних характеристиках, а в другому – на процесуальних характеристиках. Ключовими психологічними особливостями проектування визначено: 1) діяльнісність: природна діяльнісна основа проектування як взаємодії людини з навколишнім світом, що спричиняється потребою, регулюється свідомо поставленою метою та виявляється за традиційно прийнятим змістом (компоненти змісту діяльності: мотив, мета, завдання, об'єкт, предмет, суб'єкт, спосіб, засіб, умови, результат) і динамікою (компоненти динаміки діяльності: дія, рух, операції); 2) полідіяльнісність: проектування передбачає сукупність діяльностей, функціонування організованих соціальних систем, координація та взаємодія членів яких значно базується на досконалості спроектованих моделей організаційної і функціональної структур; так, однією з головних функцій при проектуванні є управлінська, спрямована як на забезпечення процесу проектування, так і на оптимізацію структур, і головне – реалізацію проекту; 3) миследіяльнісність: проектування відбувається за двома рівнями мисленнєвої діяльності – предметно орієнтованим (актуалізується проблемною ситуацією і характеризується спрямованістю мислення на забезпечення успішного перетікання діяльності, «мислення про проблемну ситуацію») та діялісно орієнтованим (предметом якого є діяльність як основний засіб перетворення ситуації, переходу від однієї її моделі до іншої, «мислення про діяльність»); механізмом переходу з предметно орієнтованого на діялісно орієнтований рівень мислення є полімодальна рефлексія.

PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF DESIGNING: FROM ACTIVITY TO THOUGHT-ACTIVITY

Gura O. I.

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Psychology
Zaporizhzhia National University
Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0001-6720-2481
guru.olexandr@gmail.com*

Gura T. Ye.

*Doctor of Psychological Sciences, Professor,
Professor at the Department of Education Management and Psychology
Municipal Institution “Zaporizhzhia Regional In-Service Teacher Training Institute”
of Zaporizhzhia Regional Council
Nezalezhnoi Ukrainy str., 57A, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0002-4869-1360
tatianagural6@gmail.com*

Key words: *project, designing, social design, activity, social management, thought-activity, methodology.*

This article analyses the psychological characteristics of designing as a complex multi-level activity. It is noted that modern scientific community does not sufficiently address designing as a complex metacognitive process despite a significant interest in its general external aspects – functions, types, and characteristics of its outcome (the project itself). The article examines various interpretations of the terms “projection”, “engineering” and “designing” which are barely different between each other and provides a generalization for their synonymic use. For investigating the psychological characteristics of design and in accordance with the laws of logic and linguistics, the authors believe it is necessary to differentiate the terms “projection”, “engineering” and “designing” focusing on object characteristics in the former and procedural characteristics in the latter.

The key psychological characteristics of designing are: 1) Activity-oriented: The natural activity basis of designing as human interaction with the surrounding world, driven by need and regulated by consciously set goals, is manifested through traditionally accepted content components (motive, goal, task, object, subject, method, means, conditions, result) and dynamics components (action, movement, operations); 2) Polyactivity: Designing involves a set of activities for the functioning of organized social systems, whose members’ coordination and interaction are largely based on the perfection of organizational and functional models. Therefore, one of the main tasks / functions in designing is the managerial function aimed at ensuring quality of both the designing process and the optimization of structures, especially the project implementation; 3) Thought-activity: Design occurs at two levels of mental activity – subject-oriented (activated by a problematic situation and characterized by thinking aimed at ensuring the successful flow of resolving it, i.e., «thinking about the problematic situation») and activity-oriented (focused on the activity as a main mean of transforming the situation, transitioning from one model to another, i.e., “thinking about activity”). The mechanism for transitioning from the subject-oriented to the activity-oriented level of thinking is polymodal reflection.

Постановка проблеми. Однією з найактуальніших міждисциплінарних сфер сучасного наукового знання є дослідження феномену проектування. Так, термін «проектування», який ще 30–40 років тому використовувався насамперед в аспекті управління виробничими процесами, пізніше – дизайну та соціального проектування, на сьогодні став уже традиційним, типовим для соціальної сфери та освіти.

Для соціальної сфери проектування асоціюється з механізмом розв'язання різноманітних проблем життєдіяльності суспільства та розглядається вченими з позиції об'єктно орієнтованого (створення прообразу майбутнього об'єкта – соціальних систем, зв'язків тощо), суб'єктно орієнтованого (особистість як проектувальник соціальної системи, соціальної групи, соціальних зв'язків та ін.) та проблемно орієнтованого підходів (спрямованість соціального проектування на розв'язання / зпобігання соціальним проблемам, особлива соціальна технологія) (О. Безпалько [1], Т. Костєва [2], Л. Хоменко [3], Р. Хренова-Шимкіна [4] та ін.).

У сфері освіти протягом останніх 10 років термін «проектування» став ключовим у контексті:

- управління освітніми процесами, закладами освіти, їх інноваційним розвитком (О. Коберник [5], Т. Пушкарьова [6], К. Степанюк [7] та ін.);

- професійної діяльності педагога, його професійної компетентності та професійної культури зокрема (як педагогічне проектування; уміння з проектування освітнього процесу, уроку, освітнього середовища, власного професійного розвитку та ін.) (В. Докучаєва [8], Н. Логінова [9] та ін.);

- інноваційного методу навчання, особливої освітньої технології, зокрема технології професійної підготовки майбутніх фахівців (як проектне навчання, проектний метод, тощо (Н. Кулалаєва та ін. [10]).

Цілком природно, що проектування стало предметом досліджень сучасної організаційної психології як одна зі значущих психологічних умов групової роботи (О. Ловка [11] та ін.); інструмент управління суб'єктом власним особистісним і професійним розвитком (М. Смульсон [12] та ін.); окрема психологічна парадигма.

Проте більшість вітчизняних дослідників зосереджується насамперед на загальних, зовнішніх аспектах феномену проектування – його функціях, видових ознаках, характеристиках його результату – проекту, психологічних особливостей функціонування проектної команди та ін., не приділяючи, на нашу думку, достатньої уваги його змісту як складного метакогнітивного процесу, тобто психологічним особливостям проектування.

Яскравим підтвердженням актуальності дослідження психологічних основ проектування, про-

ектувальної діяльності, її методології є статистика пошуку зазначених термінів у Google.

Так, результати звертання до GoogleTrends свідчать, що термін «проект» («проект») порівняно з терміном «проектування» («проектування») вноситься в пошукову систему вітчизняними користувачами майже в 100 разів частіше, і ця тенденція зберігається протягом останніх 20 років. Проте запити на термін «проектування» серед українських користувачів є поодинокими. Якщо ж проаналізувати запити на пошук терміна «проект» у контексті управління проектом / проектами, а також проекту як діяльності, то за останні два роки вони значно зросли порівняно з попередніми періодами (режим доступу: <https://trends.google.com.ua/>).

Це свідчить про виражену спрямованість українського суспільства, зокрема й наукової спільноти, на дослідження продукту, кінцевого результату проектування попри фокусування на процесі, який забезпечує його отримання.

Мета статті – розкрити та описати психологічні особливості проектування як складного феномену.

Результати дослідження. Аналіз сучасних наукових праць, присвячених дослідженню сутності проектування, дає підстави стверджувати, що його розуміння детерміноване визначенням терміна «проект», як:

- сукупності певних дій, документів, попередніх текстів, задуму чи плану створення матеріального об'єкта, предмета, різного виду теоретичних продуктів [7];

- цілеспрямованої діяльності тимчасового характеру, призначеної для створення унікального продукту або послуги, яка відповідає встановленим цілям, містить опис шляхів досягнення цієї мети та методологію оцінювання результатів по завершенню [4];

- послідовність взаємопов'язаних завдань, які планується виконувати протягом певного періоду часу та в межах певних вимог й обмежень, як-от вартість, якість, продуктивність тощо [13];

- різновид програми, де не тільки відображено актуальні орієнтири, загальні завдання, а й уточнено терміни досягнення конкретних завдань, скоординовано зусилля виконавців на основі глибокого вивчення початкового рівня розвитку об'єкта й використання соціальних нормативів [2] та ін.;

- науково обґрунтоване визначення системи параметрів майбутнього об'єкта або якісно нового стану наявного проекту-прототипу, прообразу передбачуваного або можливого об'єкта, стану чи процесу в єдності із засобами його досягнення [5].

До того ж у багатьох наукових дослідженнях автори не диференціюють зазначених терміноло-

гічних конструктів і використовують їх як синонімічні.

Загалом, попри певну різноманітність трактування, як науковці, так і практики сходяться на думці, що проєкт / проєктування має такі ознаки: починається з творчого задуму; спрямований на розв'язання певної проблеми; має конкретну мету; містить певні взаємопов'язані дії (завдання), які реалізуються у встановлені терміни, у певних визначених умовах (суб'єктивних та об'єктивних) і призводять до кінцевого результату, що має визначені критерії та показники; діяльність з розробки й реалізації проєкту називається проєктною або проєктуванням.

Для дослідження психологічних особливостей проєктування, а також відповідно до законів логіки та лінгвістики, зокрема наукової мови, на нашу думку, необхідно диференціювати терміни «проєкт» та «проєктування» з фокусуванням у першому випадку на об'єктних характеристиках, а в другому – процесуальних.

Отже, розглянемо ключові, на нашу думку, психологічні особливості (характеристики) проєктування.

По-перше, проєктування має діяльнісну основу, є особливою діяльністю і тому, згідно з позицією вітчизняної психологічної науки (С. Максименко [14], В. Семиченко [15] та ін.) є динамічною системою взаємодії людини з навколишнім світом, що спричиняється потребою і регулюється свідомо поставленою метою.

Структура будь-якої діяльності є аналогічною структурі проєктування й виявляється за змістом та динамікою.

Так, до основних компонентів змісту діяльності належать:

- мотив – спонукання до дії, він надає діяльності специфічних ознак стосовно вибору засобів і способів досягнення мети;
- мета – усвідомлений образ передбачуваного результату, на досягнення якого спрямована дія;
- завдання – подана в певних умовах часткова мета, етап діяльності;
- об'єкт – фрагмент реальності, на яку спрямована активність суб'єкта;
- предмет – частина об'єкта, яка зазнає перетворень;
- суб'єкт – джерело активності;
- спосіб – шлях досягнення мети;
- засіб – інструмент, який відповідає певному способу, за допомогою якого досягається мета;
- умови, у яких відбувається діяльність;
- результат.

Динаміка діяльності визначається такими компонентами, як:

- дія – відносно закінчений елемент діяльності, спрямований на досягнення певної проміжної мети;

- рух – зовнішні та внутрішні тілесні рухові акти, що свідомо регулюються суб'єктом на основі потреби в досягненні мети;

- операції – способи виконання дії, визначені умовами наявної ситуації.

Результатом **усвідомлення** людиною своєї активності є перехід її в статус суб'єкта й розгортання діяльності відповідно до вищезазначеної структури, наповнення її компонентів конкретним змістом (опредмечування потреби, конкретизація мотиву, цілепокладання та моделювання кінцевого результату, аналіз зовнішніх і внутрішніх умов та факторів, визначення етапів і постановка завдань, добір оптимальних засобів та ін.), що, по суті, є **проєктуванням**.

Так, можна констатувати, що **діяльність як усвідомлена активність є проєктуванням, або проєктування – це діяльність, конкретизована на рівні всіх її складників**. Для підкріплення цієї тези можна навести теоретично обґрунтовану науковцями позицію щодо вродженого інформаційного процесора людини, робота якого породжує «швидку рефлексію», процес автоматичної неконтрольованої / неусвідомленої генерації власного образу й образу навколишнього світу [16]. Це дає підстави говорити про те, що значна частина життєдіяльності людини відбувається без участі свідомості, на основі певних правил та звичок, установок, стереотипів, які забезпечують оптимальність виконання певних дій у певних обставинах [17, с. 294].

Отже, ключовою характеристикою проєктування є її **діяльнісність**.

По-друге, розроблення і реалізація соціальних проєктів базується не на монодіяльності (діяльності однієї людини), а в умовах полідіяльності (сукупностей діяльностей), функціонування організованих соціальних систем, координації і взаємодія членів яких значною мірою базується на досконалості спроєктованих моделей організаційної та функціональної структур. І якщо організаційна структура може мати формальний характер (ознаки), за якими групуються люди, то функціональна безпосередньо пов'язана з розподілом і виконанням певних функцій, які забезпечують досягнення визначеної мети / результату. Актуальною проблемою є співвідношення зазначених структур: багато функцій – мало людей; багато людей – мало функцій; некоректний розподіл функцій між учасниками. Тому однією з головних функцій / завдань при проєктуванні є управлінська, спрямована як на забезпечення процесу проєктування, так і на оптимізацію структур, і головне – реалізацію проєкту.

Результати здійсненого аналізу сучасного наукового простору дають підстави констатувати, що в класичному розумінні категорія «управління»

визначається системним явищем, елементарною функцією організованих систем різної природи, що забезпечує збереження їх визначеної структури, підтримку режиму діяльності, реалізацію програми, мети діяльності тощо [18].

У сфері соціальної взаємодії управління розглядається здебільшого як система певних процесів / заходів, що впливають на людину, певну групу або спільноту з метою впорядкування діяльності / взаємодії задля досягнення визначених результатів. Причому з позиції зовнішнього спостерігача його можна розглядати в двох аспектах: з одного боку, як механізм впливу на конкретного суб'єкта діяльності з метою коригування процесу її перебігу, з іншого – як елемент вибудованої системи організації та супроводу діяльності й полідіяльності. Водночас з позиції людини як суб'єкта управління є невід'ємним атрибутом свідомості, системи мислення, що забезпечує розбудову її діяльності на основі певних активностей.

Так, у контексті спільної організованої діяльності управління є діяльністю, що спрямована на управління (організацію) іншою діяльністю або на організацію полідіяльності. Воно теж має вищезазначену структуру, але інше змістовне наповнення. Наприклад, якщо тесляр (виконавець) сокирою (засобом) намагається перетворити дерево (предмет) у стілець (кінцевий результат), то організатор (управлінець) має використовувати зовсім іншу мету (моделювання й організація діяльності тесляра з виготовлення стільця), інші засоби та методи – такі, що зумовлять перебіг організованої цілеспрямованої діяльності (мотивація діяльності, її організація і контроль тощо).

Отже, проектування є **полідіяльнісним** та виконує функцію **соціального управління**.

По-третє, процес проектування й побудова проекту, з одного боку, базується на мисленнєвій діяльності, з іншого – відтворює певні її рівні й етапи, зокрема, йдеться про предметно орієнтований та діяльнісно орієнтований рівні [19].

Предметно орієнтований рівень проектування як миследіяльності актуалізується проблемною ситуацією і характеризується спрямованістю мислення на забезпечення успішного перетікання діяльності: поетапний мисленнєвий процес від виникнення проблемної ситуації, формулювання завдань, ухвалення рішень, оцінювання рішень, їх трансляція і практична реалізація. Основними його складниками є операції аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, встановлення зв'язків та інтерпретації. Цей рівень мислення забезпечує формування уявлення (образу, моделі) про стан ситуації та її динаміку (перетворення) внаслідок реалізації проекту – це «мислення про проблемну ситуацію».

Предметом другого, діяльнісно орієнтованого рівня, вже є не проблемна ситуація, а діяльність як

основний засіб перетворення ситуації, переходу від однієї її моделі до іншої. Це рівень «мислення про діяльність», її розбудову (створення проекту), змістове наповнення та подальше коригування відповідно до визначених результатів. Механізмом переходу від предметно орієнтованого на діяльнісно орієнтований рівень мислення є **рефлексія** як «процес критичного осмислення дійсності, здатність виокремлювати, аналізувати та співвідносити власні дії з предметної ситуації; процес обґрунтування необхідності внесення коректив у перебіг діяльності аналізу рефлексивних дій; форма теоретичної діяльності соціально розвинутої людини, спрямована на осмислення всіх власних дій та їх законів, діяльність самопізнання, що розкриває специфіку психологічного світу людини» [19, с. 175].

Отже, саме рефлексія структурує і впорядковує в організовану цілісність (образ, стратегію, картину) навколишній світ, що відображається людиною. Свідомість і рефлексія, збігаючись за своєю генетичною ознакою, розрізняються як діяльність та її структура [17, с. 274].

Отже, проектування, на нашу думку, є складною, дворівневою **миследіяльністю**, базовим механізмом якої є полімодальна рефлексія (предметна, діяльнісна та методологічна відповідно до предмета рефлексування [20]).

Проектування є процесом продумування, промислення того, чого ще немає, однак має бути [12]. Будь-яке проектування, як зазначає М. Смульсон, є неможливим без постановки проблеми, мисленнєвої діяльності проектувальника та його розв'язання (адже йдеться про об'єкти, яких ще не існує, події та ін.), без вербалізованих і невербалізованих («чистих») рефлексивних процесів, тобто без діяльності інтелектуальної [12].

Так, успішність проектування базується на рівні усвідомленості сутності та активізації суб'єктом (як індивідуальним, так і колективним) її базових механізмів і процесів (насамперед діяльності, мислення, рефлексії).

Висновки. Широка розповсюдженість термінів «проект», «проектування» у сфері сучасного знання, підвищений інтерес до його дослідження та популярність використання в гуманітарних, педагогічних і соціально-поведінкових науках вимагають особливого фокусування на методологічних засадах його розуміння як діяльнісного, полідіяльнісного та миследіяльнісного феномену. Це вимагає зміщення дослідницького фокусу з об'єктного аналізу його сутності (як майбутнього об'єкта або якісно нового стану наявного проекту-прототипу, прообразу об'єкта) на процесуальний, у якому предметом вивчення стають психологічні особливості проектування.

Ключовими психологічними особливостями (характеристиками) проектування, на нашу думку,

е: 1) діяльнісна природа, що передбачає його усвідомленість і розгортання за компонентами змісту та динаміки, причому на фундаментальному рівні діяльність і проектування є інтегрованими психічними явищами, становлять єдине ціле: діяльність як усвідомлена активність є проектуванням, або проектування – це діяльність, конкретизована на рівні всіх її складників; 2) полідіяльнісність, що виконує функцію соціального управління; 3) миследіяльнісність – розгортання за законами мисленнєвої діяльності за двома рівнями: предметно орієнтованим, предметом якого є проблемна ситуація – мислення про проблему / ускладнення, що виникла, та діялісно орієнтованим – мислення про діяльність.

Проектування, отже, є складною миследіяльністю (індивідуальною та колективною), що розгортається на двох рівнях (предметно орієнтованому та діялісно орієнтованому) за її закономірними етапами (від виникнення проблемної ситуації до практичної реалізації рішення) завдяки універсальному механізму – полімодальній, різнорівневій рефлексії.

Для подальшого дослідження психологічних особливостей проектування на різних рівнях миследіяльності, зокрема колективної, а також самопроектування, його механізмів, критеріїв та чинників здійснення, спеціального дослідження потребує проблема методологічного мислення проектувальника, його технологізації та типологізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безпалько О. В. Соціальне проектування : навчальний посібник. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, Ін-т психології та соц. педагогіки, 2010. 127 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2615/1/O_Vezpalko_SP_IL_KUBG.pdf
2. Костева Т.Б. Особливості технології проектування в соціальній сфері. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія: Педагогіка. 2016. Т. 270, Вип. 258. С. 47–51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchduped_2016_270_258_11
3. Основи проектування і моделювання: Навчально-методичний посібник / уклад. Л. М. Хоменко. Умань : ФОП Жовтий О.О., 2016. 125 с.
4. Хренова-Шимкіна Р. М. Проектна діяльність органів публічної влади як об'єкт наукового дослідження. *Публічне управління та адміністрування. Комунальне господарство міст*. 2020. Том 2, Вип. 155. С. 48–57.
5. Коберник О. Сутнісна характеристика проектування педагогічного процесу. *Збірник наук праць УДПУ імені Павла Тичини*. Умань : ПП Жовтий О.О., 2012. Ч. 2. С. 103–109.
6. Пушкарьова Т. О. Психолого-педагогічний аспект педагогічного проектування. *Наука і освіта*. 2017. № 3. С. 11–18.
7. Степанюк К. І. Сутність поняття «проектна діяльність» та його становлення в системі освіти. *Вісник Черкаського університету*. 2016. Вип. 3. С. 116–119.
8. Докучаєва В. В. Проектувальна компетентність як провідна ознака сучасного фахівця освіти: дослідження і практика. *Підготовка фахівців дошкільної та початкової освіти в умовах освітніх інновацій: збірник наукових робіт учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Старобільськ, Україна, 7 квітня 2020 року)*. 2020. 85 с.
9. Логінова Н. Розвиток проектувальної компетентності вчителів, як запорука вдалої організації безпечного освітнього середовища в умовах дистанційного навчання. *International Science Journal of Education & Linguistics*. 2023. 2(2):1-9. DOI:10.46299/j.isjel.20230202.01
10. Теорія і практика проектного навчання у професійно-технічних навчальних закладах. монографія / В. М. Аніщенко, М. В. Артюшина, Т. М. Герлянд, Н. В. Кулалаєва, Г. М. Романова, М. М. Шимановський та ін.; за заг. ред. Н. В. Кулалаєвої. Житомир : «Полісся», 2019. 208 с.
11. Ловка О. В. Соціально-психологічні чинники навчальної групової проектної діяльності студентів. *Проблеми гуманітарних наук: Наукові записки ДДПУ імені Івана Франка*. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2010. Вип. 25. Психологія. 214 с. С. 27–47.
12. Смутьсон М. Л. Місце самопроектування у проектній парадигмі *Актуальні проблеми психології*. 2014. Т. 2, Вип. 8. С. 16–29.
13. Уйсімбаєва М. Проектна діяльність: теоретичні аспекти. *Витоки педагогічної майстерності*. 2014. Вип. 13. С. 258–263.
14. Максименко С. Д. Загальна психологія. Видання 3-є, перероблене та доповнене. Навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 272 с.
15. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : Навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закл. Київ : Вища школа, 2004. 336 с.
16. Lefebvre V.A. *Algebra of Conscience*. Springer Science & Business Media, 2001. 358 p.
17. Гура О. І. Психолого-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: теоретико-методологічний аспект: монографія. Запоріжжя : ГУ «ЗІДМУ», 2006. 332 с.
18. Гура О. І., Гура Т. Є. Психологія управління соціальною організацією : навчальний посібник. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 212 с.

19. Гура Т. Є. Розвиток професійного мислення майбутніх психологів: теоретико-методологічний аспект : монографія. Запоріжжя : КПУ, 2012. 304 с.
20. Gura O., Gura T. The study of practical psychologists' professional thinking: the authors' integrative and thinking-activity approach. *Всеукраїнський науково-практичний журнал «Директор школи, ліцею, гімназії». Спеціальний тематичний випуск «Міжнародні Чепанівські психолого-педагогічні читання»*. 2020. № 2. V.2. 316 с. С. 130–142.

REFERENCES

1. Bezpalko O.V. Sotsialne proektuvannia: navchalnyi posibnyk. Kyiv: Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka, In-t psykholohii ta sots. pedahohiky, 2010. 127 s. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2615/1/O_Bezpalko_SP_IL_KUBG.pdf
2. Kostieva T.B. Osoblyvosti tekhnolohii proektuvannia v sotsialnii sferi. Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu “Kyievo-Mohylianska akademii”. Serii: Pedahohika. 2016. T. 270, Vyp. 258. S. 47–51. Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchduped_2016_270_258_11
3. Osnovy proektuvannia i modeliuvannia: Navchalno-metodychnyi posibnyk / uklad. L.M. Khomenko. Uman: FOP Zhovtyi O.O., 2016. 125 s.
4. Khrenova-Shymkina R.M. Proiektna diialnist orhaniv publichnoi vlady yak obiekt naukovoho doslidzhennia. Publichne upravlinnia ta administruvannia. Komunalne hospodarstvo mist. 2020. Tom 2, Vyp. 155. S. 48–57.
5. Kobernyk O. Sutnisna kharakterystyka proektuvannia pedahohichnoho protsesu. Zbirnyk nauk prats UDPU imeni Pavla Tychyny. Uman: PP Zhovtyi O.O., 2012. Ch. 2. С. 103–109.
6. Pushkarova T.O. Psykholoho-pedahohichnyi aspekt pedahohichnoho proektuvannia. Nauka i osvita. 2017. № 3. 11–18.
7. Stepaniuk K.I. Sutnist poniattia “proiektna diialnist” ta yoho stanovlennia v systemi osvity. Visnyk Cherkaskoho universytetu. 2016. Vyp. 3. S. 116–119.
8. Dokuchaieva V.V. Proiektualna kompetentnist yak providna oznaka suchasnoho fakhivtsia osvity: doslidzhennia i praktyka. Pidhotovka fakhivtsiv doskilnoi ta pochatkovoї osvity v umovakh osvitnikh innovatsii: zbirnyk naukovykh robit uchasykiv Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Starobilsk, Ukraina, 7 kvitnia 2020 roku). 2020. 85 s.
9. Lohinova N. Rozvytok proiektualnoi kompetentnosti vchyteliv, yak zaporuka vdaloї orhanizatsii bezpechnoho osvitnoho seredovyscha v umovakh dystantsiinoho navchannia. International Science Journal of Education & Linguistics. 2023. 2(2):1–. DOI:10.46299/j.isjel.20230202.01
10. Teoriia i praktyka proiektnoho navchannia u profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladakh. monohrafiia / V. M. Anishchenko, M. V. Artiushyna, T. M. Herliand, N. V. Kulalaieva, H. M. Romanova, M. M. Shymanovskiy ta in.; za zah. red. N. V. Kulalaievoi. Zhytomyr: “Polissia”, 2019. 208 s.
11. Lovka O.V. Sotsialno-psykholohichni chynnyky navchalnoi hrupovoї proiektnoi diialnosti studentiv. Problemy humanitarnykh nauk: Naukovi zapysky DDPU imeni Ivana Franka. Drohobych: Redaktsiino-vydavnychi viddil DDPU imeni Ivana Franka, 2010. Vyp. 25. Psykholohiia. 214 s. S. 27–47.
12. Smulson M.L. Mistse samoproektuvannia u proiektanii paradyhmi Aktualni problemy psykholohii. 2014. T. 2, Vyp. 8. S. 16–29.
13. Uisimbaieva M. Proiektna diialnist: teoretychni aspekty. Vytoky pedahohichnoi maisternosti. 2014. Vyp. 13. S. 258–263.
14. Maksymenko S.D. Zahalna psykholohiia. Vydannia 3-ye, pereroblene ta dopovnene. Navchalnyi posibnyk. K.: Tsentр uchbovoi literatury, 2008. 272 s.
15. Semychenko V. A. Psykholohiia pedahohichnoi diialnosti : Navch. posib. dlia stud. vshch. ped. navch. zakl. K. : Vshcha shkola, 2004. 336 c.
16. Lefebvre V.A. Algebra of Conscience. Springer Science & Business Media, 2001. 358 p.
17. Gura O.I. Psykholoho-pedahohichna kompetentnist vykladacha vshchoho navchalnoho zakladu: teoretyko-metodolohichni aspekt: monohrafiia. Zaporizhzhia: HU “ZIDMU”, 2006. 332 s.
18. Gura O.I., Gura T.Ie. Psykholohiia upravlinnia sotsialnoї orhanizatsiieї : navchalnyi posibnyk. Kherson : OLDI-PLIuS, 2015. 212 s.
19. Gura T.Ie. Rozvytok profesiinoho myslennia maibutnykh psykholohiv: teoretyko-metodolohichni aspekt : monohrafiia. Zaporizhzhia : KPU, 2012. 304 s.
20. Gura O., Gura T. The study of practical psychologists professional thinking: the authors integrative and thinking-activity approach. *Vseukrainskyi naukovo-praktychnyi zhurnal “Dyректор shkoly, litseiu, himnazii”*. Spetsialnyi tematychnyi vypusk “Mizhnarodni Chelpanivski psykholoho-pedahohichni chytannia”. 2020. № 2. V. 2. 316 s. S. 130–142.